
Martin C. Putna a Petr Wohlmuth: Gargantua je pro všechny, kdo si chtějí komplikovat představu o světě

V Božské lahvičce cinkají sklenice, voní hlívková dršťková polévka a podnik naplňují rozjařené hlasy, z bavícího se davu porůznu vykukují pseudorenesanční kloboučky. U dřevěných stolků se listuje knihami s oranžovým hřbetem. K rozhovoru jsme se uchýlili do knižního skladu, trochu stranou od hluku a shuku. Volné uskupení Cibulská Theléma uvedlo na začátku ledna v Božské lahvičce nový překlad slovního renesančního románu Gargantua od (padlého) humanisty Françoise Rabelaise. Všechny přítomné „kaliče“ i další bavila renesanční hudba, parodie na Michnovu Loutnu českou a čtení z kapitoly o nejlepším řitivyřadle. Přičtete ještě roztodivné kostýmy a ten, kdo ještě nezná Cibulskou Thelému, může koukat jak bageta z tašky. A pokládat mírně šokované otázky.

Petr Wohlmuth a Martin C. Putna během uvedení Gargantuy, foto: Ondřej Trojan

Alena Ivanova: To myslíte vážně?

Martin C. Putna: Já vždycky myslím všechno absolutně vážně a zároveň si ze všeho dělám absolutní prdel.

Petr Wohlmuth: Jasně, že je to vážně. Je to taková zvláštní, osvobozující vážnost, která vás posune za hranice běžného akademického, knihy produkujícího provozu.

Martina Josefina Plass: Gargantua je věnovaný alkáčům, ale zajímá dnešní alkáče pět set let stará kniha? Nedají si radši zelenou? Nepustí si raději Netflix?

MCP: Ti alkáči, které Gargantua nezajímá, nezajímají mě.

PW: My jsme se, slovy komentářů i překladu samotného, vymezili proti takzvané buchtinovské interpretaci Gargantuy. Mně tedy zajímají ti lidé, co si dají práci a uvedou se do kontextu té srandy a toho, co Rabelais psal. Samozřejmě, že

pustit si Netflix je mnohem jednodušší, ale Rabelais je mnohem lepší. Řekněte si třeba, že jsem beznadějně kulturně konzervativní, ale stokrát radši Gargantuu než jenom Netflix.

MCP: Klidně i hůř! Je to kniha elitní a pro elity, bachtinovská teze o lidové kultuře je blábol, Gargantua není kniha pro lid. Napsal ji elitní spisovatel pro elitní čtenáře a jistě se dá smát i obsaženým hovnům, ale hovna jsou jen povrch, jde jen o několik počátečních kapitol a jádrem je ve skutečnosti velmi vážná a velmi smutná meditace o společnosti, církvi, armádě, univerzitě... A v tom je strašně současná.

MJP: Co může říct k dnešku už víme. Pro koho je dnes ale určená?

MCP: Pro všechny, kdo jsou ochotní si komplikovat svoji představu o světě.

PW: Pro všechny, kdo nejsou spokojeni se statutem quo. Pro každého, kdo přijde na univerzitu a po prvním semestru zjistí, že je trochu v továrně na kredity a řekne si – čekal jsem něco víc, a začne hledat cestu ven z tohoto mírně technicistního provozu. Gargantua jednu cestu nabízí. Jednu z mnoha.

AI: A co mladší čtenářstvo? V maturitní četbě se běžně vyskytuje světová beletrie stará několik století. Myslíte si, že by se Gargantua mohl stát její součástí? A že by studující ocenili rozšíření slovní zásoby, které nabízí?

MCP: To není špatná myšlenka!

PW: Nedávno jsem zjistil, a velmi mě to potěšilo, že na mnoha školách je už v maturitním kánonu Bondy. Takže na mnoha českých středních školách musíte přečíst Šamana, abyste udělali maturitu z češtiny. A to jsem si řekl: jo! Není všechno v.... A teď to bude znít neskromně, ale pokud by se někde dostal náš Gargantua do kánonu, tak sláva!

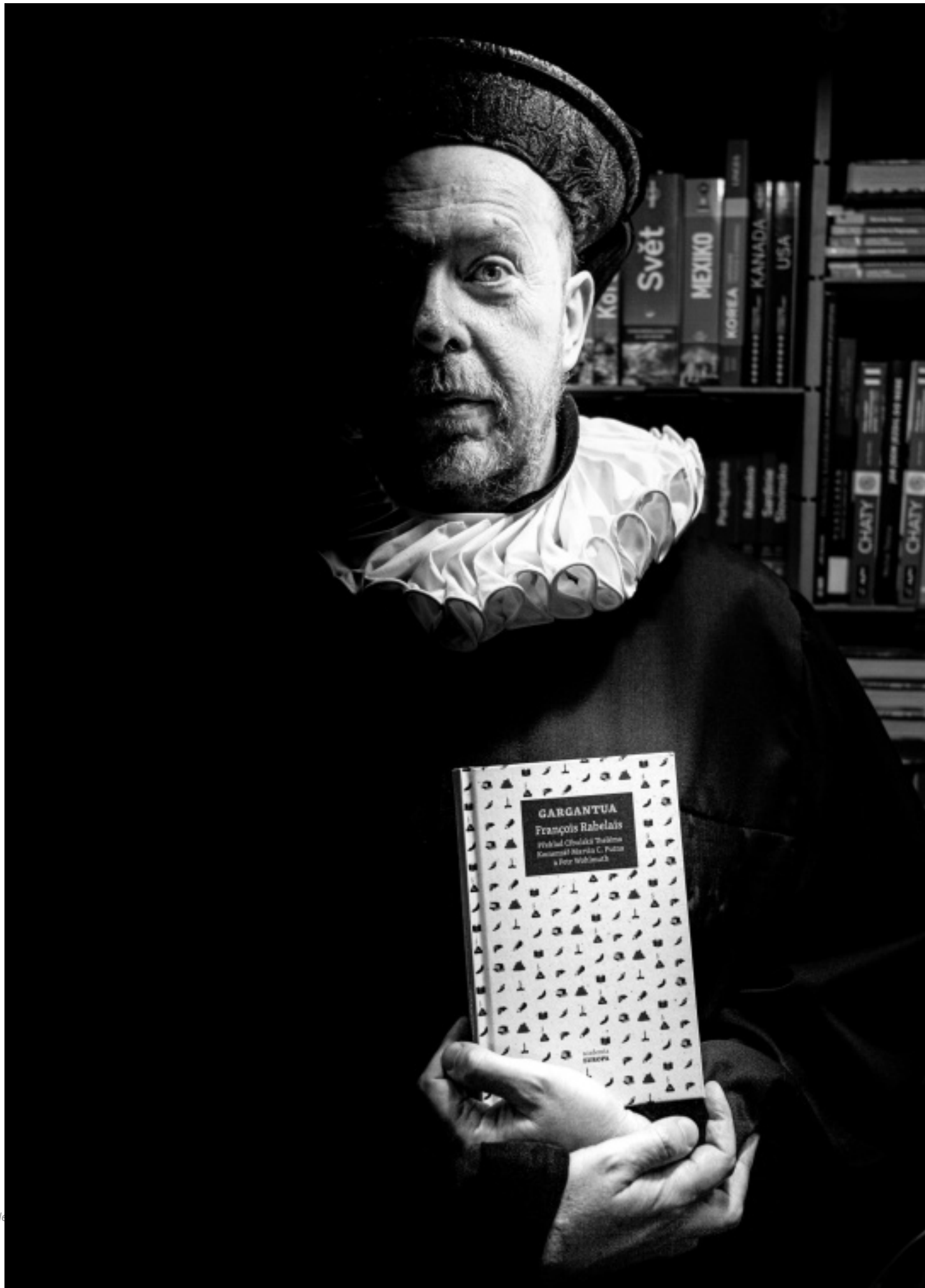
MJP: Když už jsme u toho - je sprostší Gargantua, nebo dnešní mládež?

MCP: Je rozdíl mezi vulgarismem a vulgaritou. Gargantua pracuje s vulgarismy. Někteří lidé jsou naopak vulgární, i když říkají jen „dobrý večer“.

MJP: Nejen na vymýšlení sprostáren se nový překlad vyřadil, čtenáři a čtenářky v něm narazí na spoustu novotvarů, ať už jsou to kakalérové, moudíšička a jiné. Na jaký novotvar jste pyšní nejvíc?

PW: Novotvary jsou nesmírně radostná novina knihy. Mě na střední ještě mučili pozdně socialistickým kánonem, takže nejvíc oceňuju „Stanislava Kostku Noumana a jeho Knihu lesů, vod a srání“.

MCP: Což vymyslel Ondřej Macl, to je maclovina. A já jsem vymyslel moc novotvarů, abych vybral jeden... Namátkou ale šmidrokotiny nebo přimrdkovávatí jakožto označení pro těhotenský sex.

Martin C. Putna s novým překladem, foto: Ondřej Trojan

MJP: Je, nejen těmito skvosty, Gargantua příspěvek do české národní sprostomluvy?

MCP: Přesně tak je to myšleno! Náš překlad obsahuje spoustu neologismů, které se doufám začnou používat.

MJP: U neologismů novoty překladu nekončí. Děj Gargantuy je přesazený do jižních Čech. Nebojíte se naštvaných Moraváků, když je kniha o chlastání zasazená v Čechách?

PW: Bylo už načase vymanit se z představy, že hantec je zdroj vší legrace.

MJP: Hantec je betelný!

PW: Hantec je betelný, ale je třeba posunout se dál. A jižní Čechy do překladu nějak samy vklouzly.

MCP: Mělo to i další důvody. Já jsem z jižních Čech a je odtamtud i Jihočeská Theléma, první překladatelský tým byli Jihočeši, ačkoli sídlili v Praze. Má to i třetí důvod – v jedné z prvních kapitol se pracuje s heraldickými barvami, modrou a bílou. A to jsou barvy Schwarzenbergů, neoficiálních vládců jižních Čech! Krásně do sebe všechno zapadlo, včetně nádherného schwarzenberského rodového hesla *Nil nisi rectum*, které je dvojznačné. Znamená *Nic, než co je správné*, ale Schwarzenbergové sami jej s velkou vášní překládají jako *Nic než prdel*.

PW: Prostě osud. Nemohli jsme jinak. Sedlo si to příslovečně jak prdel na hrnec.

Foto: Ondřej Trojan

MJP: Překlad Jihočeské Thelémy tím Cibulským nemizí. Jaký je jeho význam a Jihočeské Thelémy vůbec?

MCP: Tehdy byl význam téměř revoluční. Na začátku 19. století neměla čeština s tímto typem textu zkušenost a v rámci pozdního českého obrození trvala touha po české renesanci a snaha ukázat, že jsme ji taky trochu měli, třeba v postavách Petra Voka nebo Kryštofa Haranta. To se projevilo i v překladu Jihočeské Thelémy, který „nemluví“ jazykem počátku 20. století, ale jazykem archaizovaným. Oni se snaží vytvořit renesanční češtinu, kterou jsme skoro neměli, což je sice zajímavý jazykový pokus, ale už v době, kdy kniha vyšla, činí vědomá archaizace překlad skoro nečitelným.

PW: Je to tak. Čeština v původním překladu má ve spoustě ohledů blíž k češtině bechyňských pokutních register než k soudobé češtině počátku 20. století.

MCP: Teď mě napadlo, že si k tomu mohli přizvat Haška. Krásná kontrafaktuální historie – Prokop Haškovec přizve k Jihočeské Thelémě Jaroslava Haška, zaplatí mu chlast a on jim Gargantuu převede ještě někam úplně jinam.

PW: Což je varianta, která skutečně vznikla, my jsme ji našli v archivu a teď ji sprostě vydáváme za svůj překlad.

AI: Neměla by v Jihočeském kraji vzniknout nějaká gargantuovská nebo thelémovská poutní místa?

MCP: Mohli bychom je vymyslet. Problém ale je, že v originále jsou jmenované desítky francouzských lokalit a jediná, o které se téměř mlčí, je Rabelaisovo rodiště čili Devinière. Kde je nyní rabelaisovské muzeum, kolem turistické rabelaisovské stezky... Ale zamlčuje místo, okolo kterého se všechno děje. U nás něco takového uděláme těžko.

PW: Tady by ani nemělo smysl pouštět se do velkolepých projektů, stačilo by gargantuovsko-rabelaisovské poutní místo v podobě pozlaceného hajzlu pod širým nebem na vrcholu hory.

AI: Kdo je opatem nebo abatyší Cibulské Thelémy?

MCP: Nemá opata. Já jsem jen hostitel.

PW: Máme neoficiálního scholarchu (*významně pohlédne směrem k MCP*), což je čestný titul. Fungujeme na principu kvazi-anarchistické intelektuální komuny – společenství lidí, kteří se k sobě chovají jako sobě rovní. Teď to bude znít nabubřele, ale já to klidně řeknu: myslím si, že způsob, jakým se socializují studující a vyučující na cibulském semináři, je přesně způsob, jakým má socializace na vysoké škole fungovat.

Petr Wohlmut a Martin C. Putna během rozhovoru, foto: Ondřej Trojan

MJP: Co pro vás toto uskupení znamená?

PW: K Cibulskému semináři se vztahuji jako k prostoru, který je pro mě v dnešním kontextu akademického světa malý zázrak. Je tou FHS, kterou jsem vždycky chtěl.

MCP: A kterou tak původně zamýšleli Sokol s Pincem.

PW: Ano, myslím, že není troufalé říct, že takhle FHS otcové zakladatelé mysleli.

MCP: Já ještě zažil bytové semináře, tedy prostředí, ze kterého oni vzešli. Chodil jsem na bytové semináře jiné, ne Sokolovy, ale byly pro mě formativní zkušeností.

AI: Je cibulský seminář jediný svého druhu?

MCP: Doufám, že ne.

PW: Také doufám, že jich je víc.

MCP: Občas mi někdo poví, že u sebe něco pořádá, i když třeba ne seminář v pravém slova smyslu, protože řada lidí má pocit frustrace z mechanizovaného akademického provozu. A že musím dělat „něco jiného“, aby akademie vůbec dávala smysl.

Martin C. Putna a Petr Wohlumth při uvedení knihy, foto: Ondřej Trojan

MJP: A co dál na Cibulkách? Bude se seminář/Theléma dál věnovat vulgární literatuře?

MCP: Ne. My jsme se nikdy nevěnovali vulgární literatuře. Literatura, která obsahuje vulgarismy, není vulgární literatura.

PW: Literatuře, která obsahuje vulgarismy, se ale věnovat budeme, ale ne kvůli nim. V Gargantuovi mají vulgarismy určité místo, jsou součástí situace, kdy člověk stojí na dějinné křižovatce, chce jít střední cestou a ono to nejde, procházet mezi mlýnskými kameny. To se promítá i v současné seminární četbě. Čteme básně Johna Wilmota, druhého Earla z Rochesteru.

AI: Překlad asi čekají recenze. Některé mohou být nespokojené nebo dokonce pohoršené. Co byste vzkázali těm, kteří by vás s knihou poslali do... stoupy ?

MCP: *****

PW: Do záznamu – *****! Ale ta Martinova odpověď byla lepší.

Alena Ivanova a Martina Josefina Plass, 10. ledna 2024